

Αντι-στάσεις Σωμάτων: Έξω και στον δημόσιο χώρο

«Βράδυ της 5^{ης} Σεπτεμβρίου 2023. Οι επιβάτες που βρίσκονται στο κατάστρωμα του πλοίου «Blue Horizon», το οποίο ετοιμάζεται να ξεκινήσει από το λιμάνι του Πειραιά για την Κρήτη, αλλά και όσοι και όσες βρίσκονται στο κατάστρωμα του πλοίου «Έλυρος» που είναι δεμένο δίπλα, αντικρίζουν ξαφινά ένα αδιανόητο θέαμα. Ένα ανθρώπινο σώμα επιπλέει στη θάλασσα, ενώ το πλοίο «Blue Horizon» ξεκινά κανονικά το ταξίδι του. Δεν μπορούν καν να διανοηθούν ότι ο Αντώνης Καρυώτης πληρώνει με αυτόν τον τόσο βίαιο και απάνθρωπο τρόπο το ότι τόλμησε να διεκδικήσει το δικαίωμά του... να επιβιβαστεί στο πλοίο!». Ο λόγος που επικαλέστηκαν τα μέλη του πληρώματος για την πράξη τους; Το γεγονός ότι ο Αντώνης Καρυώτης, ένας «παλαβός» ή «μαύρος Πακιστανός» όπως έλεγαν μεταξύ τους, προσήλθε με καθυστέρηση λίγων λεπτών (αφού έβλεπε ότι το πλοίο δεν είχε αναχωρήσει ακόμη, η μπουκαπόρτα ήταν ορθάνοιχτη και ο ίδιος είχε αγοράσει κανονικά το εισιτήριό του). Ο πραγματικός λόγος; Το γεγονός ότι ο Αντώνης Καρυώτης, ο Αντώνης από τις εργατικές κατοικίες του Αγίου Νικολάου Κρήτης, ο φτωχός μεροκαματιάρης Αντώνης που δεν είχε σπουδάσει και δεν είχε σταθερή εργασία, αλλά έκανε όποια δουλειά τύχαινε για να επιβιώσει, ο Αντώνης που-παρά τις δυσκολίες-ήταν πάντα με το χαμόγελο, ο «παλαβός» Αντώνης για τον οποίο ο ψυχίατρος και η κοινωνική λειτουργός είχαν ενημερώσει το Λιμεναρχείο για να τον προσέχουν λόγω των συχνών ταξιδιών που έκανε, ο «διαφορετικός» Αντώνης που κλόνισε με την απλή σωματική παρουσία του αυτή την τόσο «άκριτη αναπαραγωγή της ομοιότητας σε πλανητική κλίμακα», διεκδίκησε το αυτονόητο: να κάνει ένα ακόμη ταξίδι που τόσο αγαπούσε. Δυστυχώς, όμως, εντός των κοινωνιών επιτήρησης και αστυνόμευσης του ύστερου καπιταλισμού η σχέση ανάμεσα στην κυκλοφορία εμπορευμάτων και υπηρεσιών και στην κυκλοφορία ανθρώπινων σωμάτων μοιάζει να είναι αντιστρόφως ανάλογη: όσο πιο διάπλατα ανοικτές είναι οι καπιταλιστικές κοινωνίες στις ροές κεφαλαίου, τόσο πιο ερμητικά είναι στις ροές των σωμάτων, ή, ακριβέστερα στις ροές στην ορατότητα, στην παρουσία εκείνων των σωμάτων που δεν εμπίπτουν στις κυρίαρχες (έμφυλες, φυλετικές, ταξικές) νόρμες » (σ. 14).

Με αυτόν τον τρόπο η επίκουρη καθηγήτρια Κοινωνιολογίας (ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ) Βάσια Λέκκα ξεκινά το βιβλίο της με τίτλο «**Αντι-Στάσεις Σωμάτων**», εντός των ορίων ενός συλλογικού τόμου που περιλαμβάνει κείμενο της ίδιας: «**Εισαγωγή: Συζητώντας για εν-σώματες πρακτικές**

αντίστασης στην κοινωνι(ολογική) θεωρία», της Banu Bargu «Βιοκυριαρχία και νεκροαντίσταση», της Mona Lilja «Επικίνδυνα σώματα, ύλη και συναισθήματα: δημόσιες συναθροίσεις και ενσώματη αντίσταση» και τέλος των Pam Alldred & Nick J. Fox «Νεανικά σώματα, εξουσία και αντίσταση: μια νέα υλιστική προσέγγιση».

Ειδικότερα, στην «**Εισαγωγή: Συζητώντας για εν-σώματες πρακτικές αντίστασης στην κοινωνι(ολογική)θεωρία**» η Λέκκα υπογραμμίζει πώς εντός ενός «**καινοφανούς στρατιωτικο-ανθρωπιστικού συμπλέγματος**» (σ. 16), οι μετανάστες και οι μετανάστριες αντιμετωπίζονται ως υποκείμενα που έχουν χάσει τις ανθρώπινες ιδιότητές τους. Αυτή η **απανθρωποποίηση** τους μετατρέπει σε απλά πτώματα χωρίς θάνατο, δηλαδή σε αντικείμενα χωρίς ταυτότητα, ιστορία ή πρόσωπο. Έτσι, έχουμε μια διαδικασία παραγωγής ανθρώπινων «πτωμάτων» ή «απορριμάτων», τα οποία δεν θεωρούνται πλέον ως άνθρωποι με αξία, αλλά είναι αριθμοί σε λίστες ή στατιστικά δεδομένα.

Η βία, όπως μας θυμίζει η Λέκκα, δεν είναι γενική ή αόριστη, αλλά ιστορικά και πολιτισμικά συγκεκριμένη. Προκύπτει από τις συγκεκριμένες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που διαμορφώνονται μέσα στο δυτικό αφήγημα των κανονιστικών αναπαραστάσεων περί αρρενωπότητας και θηλυκότητας, αλλά και ενός σώματος στη διαδικασία της «κοινωνικοποίησης, της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της κοινωνικής μεταβολής» (σ. 35) εντός των δυτικών νορμών. Μιας διαδικασίας που, στηρίζεται σε δύο αλληλένδετους πόλους: αυτόν της ανατομοπολιτικής (ο έλεγχος του ατομικού σώματος) και της βιοπολιτικής (ο έλεγχος του πληθυσμού) (σ. 40).

Αυτό σημαίνει ότι όχι μόνο το σώμα, η ζωή και η βιολογία γίνονται αντικείμενα πολιτικής διαχείρισης και ελέγχου, αλλά και η ερμηνεία τους γίνεται αντικείμενο πολιτικής διαχείρισης. Στην καπιταλιστική κοινωνία, το βιολογικό στοιχείο αντανakλάται στο πολιτικό στοιχείο. Μέσα από ένα αφήγημα που δεν έχει να κάνει με μια αντικειμενική αλήθεια, «μια και η ανθρώπινη φύση είναι πάντοτε κάτι περισσότερο από απλώς φυσική» (σ. 46), η «επιστήμη» του σώματος, δεν περιορίζεται στην περίθαλψη. Αντίθετα, γίνεται μια βιοπολιτική στρατηγική της ίδιας της εξουσίας, καθώς το σώμα γίνεται ο τρόπος του να παραμείνουμε εντός του Δυτικού πολιτισμού. Και με αυτό τον τρόπο, η Λέκκα μας θυμίζει πώς το σώμα γίνεται και το σύνορο-όριο.

Δεν είναι απλά μια κατηγορία, ούτε απλά μια νόρμα που καθορίζει τη βιωσιμότητα των σωμάτων, αλλά γίνεται μια πραγματικότητα προνομίων για τα σώματα με «χαρτιά πάνω στο καράβι». Με δύο λόγια, ο βίαιος θάνατος των σωμάτων «χωρίς χαρτιά» είναι εξ αρχής δημόσιος, αλλά με μια προηγούμενη τεχνολογία που επιβλέπει και επιτρέπει την άσκηση βιοεξουσίας, τα πτώματα χωρίς

όνομα αορατοποιούνται χωρίς να καταγράφεται αυτή η βία. Και όπως μας θυμίζει ο Emmanuel Levinas: «Η βία δεν είναι τόσο το να πλήττεις και να εκμηδενίζεις, όσο το να διακόπτεις τη συνέχεια των προσώπων» (*Ολότητα και Άπειρο*, Εξάντας 1989, σ. 10).

Τα σώματα που δεν ταιριάζουν στις κυρίαρχες νόρμες αποκλείονται ή θανατώνονται, τόσο συμβολικά (μέσω της κοινωνικής απομόνωσης ή της «βελτίωσης» προς την κανονικότητα), όσο και κυριολεκτικά (μέσω της φυσικής βίας), ενώ παράγεται ο μύθος ότι οι συναθροίσεις μεταφέρουν μικρόβια. Εξάλλου το πρόσφατο παρελθόν στη διάρκεια της πανδημίας είναι πλούσιο σε αυτές τις απαγορεύσεις.

Στις 14/11/2020, όπως μας θυμίζει η Λέκκα, δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της κυβερνήσεως η απόφαση του αρχηγού της ελληνικής αστυνομίας, η οποία όριζε την απαγόρευση όλων των δημόσιων υπαίθριων συναθροίσεων πάνω από τέσσερα άτομα σε όλη την επικράτεια, με ισχύ για σχεδόν τέσσερις ολόκληρες μέρες (σ. 48), κάτω από το αφήγημα ότι «υστυχώς οι δρόμοι και οι διαδηλώσεις κουβαλάνε ιό και γεννάνε αρρώστιες» (σ. 49). Το αποτέλεσμα ήταν η αλόγιστη βία της αστυνομίας, η οποία ασκήθηκε σε όσους και όσες συμμετείχαν στην πορεία για την εξέγερση του Πολυτεχνείου εκείνη τη χρονιά, παρόλο που ακολουθούσαν αυστηρά τα μέτρα προστασίας (μάσκες, αποστάσεις), μιας και τόλμησαν την ύψιστη «ενοχή», δείχνοντας ότι η δημοκρατία είναι μακριά από την ημερήσια διάταξη, όχι μόνο του κράτους αλλά και της Ευρώπης.

Ωστόσο, αυτό που ξεχωρίζει στο βιβλίο της Λέκκα είναι ότι δεν περιορίζεται σε μια απλή περιγραφή της βίας και της θανάτωσης, ούτε σε μια εκτενή και πολύτιμη βιβλιογραφία της κοινωνιολογίας του σώματος (σ. 37). Το κείμενο, ξεκινώντας από τη φουκωική θέση ότι «όπου υπάρχει εξουσία, υπάρχει και αντίσταση» (σ. 22), υπογραμμίζει ότι αυτή η αντίσταση είναι ένα πολιτικά ισχυρό στοιχείο που αναδύεται ακόμη και στις πιο ευάλωτες καταστάσεις. Και με αυτό περνά στο κεντρικό ερώτημα που θέτει η Λέκκα, μέσα και από τα κείμενα τα οποία επιμελήθηκε και μετέφρασε σε αυτόν τον συλλογικό τόμο: Πώς αγωνιζόμαστε για το δικαίωμα να υπάρχουμε και να έχουμε σημασία, καθώς τα σώματά μας αποτελούν πεδία μάχης. **Ειδικότερα, πώς και παρά το γεγονός ότι οι σχέσεις εξουσίας αφήνουν ανεξίτηλα σημάδια στα σώματά μας, συνεχίζουμε να αγωνιζόμαστε;**

Αυτός ο αγώνας, για τη Λέκκα, μπορεί να φαίνεται «σισύφειος», αλλά έχει μια βαθιά πολιτική σημασία — αυτή της αντίστασης και, εν τέλει, της αντίστασης ενάντια σε μια εξουσία όπου το σώμα περικυκλώνεται και επενδύεται με ποικίλες ειδικές τεχνικές που το αναλύουν, το επιτηρούν και το κατασκευάζουν στην επικράτεια της ιατρικής επιστήμης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, εξουσιάζεται ξανά η υγεία, η ζωή, ο θάνατος, η δουλεία, αλλά αναπαράγεται και η ίδια η αντίσταση. Ωστόσο, αν

στο *Poétique de la Relation*, ο Édouard Glissant υπερασπίζεται το «δικαίωμα στην αδιαφάνεια» (*le droit à l'opacité*). Ο Glissant επισημαίνει πως «δεν χρειάζεται πλέον να 'κατανοώ' τον άλλον, δηλαδή να τον μειώνω στο μοντέλο της δικής μου διαφάνειας, για να ζήσω μαζί του ή να χτίσω κάτι μαζί του».

Η Λέκκα δεν έρχεται να μας μιλήσει για το δικαίωμα στην αδιαφάνεια, αλλά μάς προσφέρει μια πολιτικά εμπλεγμένη και κοινωνικά ευαίσθητη ανάλυση των σωμάτων που συγκεντρώνονται και καθίστανται ορατά στον δημόσιο χώρο για να αντισταθούν ενάντια σε συνθήκες αστυνόμευσης, ρατσισμού, σεξισμού, ομοφοβίας, ίντερσεξφοβίας και τρανσφοβίας. Αυτά τα σώματα δεν είναι απλές ατομικές μονάδες, αλλά συλλογικές οντότητες που αντιστέκονται στις συνθήκες καταπίεσης και ελέγχου δημόσια.

Η συγκέντρωση αυτών των σωμάτων στον δημόσιο χώρο αποτελεί μια μορφή αντίστασης ενάντια στις πολιτικές της βιοπολιτικής εξουσίας, που απαξιώνουν και θανατώνουν κάθε υποκείμενο το οποίο αξιολογείται, ταξινομείται και αντιμετωπίζεται ως «διαφορετικό». Η Λέκκα εδώ μας θυμίζει ότι η έμφαση δεν είναι στο σώμα ως τέτοιο, **αλλά στο έξω και στον δημόσιο χώρο**, όπου τα σώματα συγκεντρώνονται και καθίστανται ορατά. Αυτή η συγκέντρωση δεν είναι απλά μια προσωπική επιλογή, αλλά μια πολιτική πράξη που στοχεύει στην αντίσταση και στην αλλαγή (σ. 54).

Και είναι με όρους αντίστασης **στο έξω και στον δημόσιο χώρο**, όπου τα νεκρά σώματα μένουν ανοιχτά, για να κραυγάζουν την τραγωδία. Όπως την τραγωδία του δεκατετράχρονου Αφροαμερικανού Emmett Till το 1955, όπως μας θυμίζει η Λέκκα.

Ο Emmett δολοφονήθηκε βάνουσα από τον σύζυγο και τον ετεροθαλή αδερφό της λευκής γυναίκας, Carolyn Bryant, μετά από μια αμφισβητούμενη διένεξη. Το σώμα του βρέθηκε ακρωτηριασμένο και πυροβολημένο στον ποταμό Ταλαχάσι, και παρά τις ομολογίες των δραστών σε δημοσιογράφους, αθώωθηκαν από το δικαστήριο. Ωστόσο, η επιλογή της μητέρας του Emmett, Mamie Till-Mobley, να κάνει την κηδεία του δημόσια με ανοιχτό φέρετρο, ήταν μια πολιτική πράξη που αποκάλυπτε τη βαρβαρότητα της δολοφονίας και έκανε το σώμα του Emmett σύμβολο αντίστασης. Το ακρωτηριασμένο και παραμορφωμένο σώμα του Emmett Till έγινε οπτική μαρτυρία όχι της «ανωτερότητας» του λευκού ρατσισμού, αλλά της βαρβαρότητας και της αδικίας του (σ. 65).

Αυτή η αντίσταση δεν περιορίστηκε στην προσωπική εμπειρία, αλλά είχε μια συλλογική και πολιτική διάσταση, καταλήγοντας να είναι η έσχατη εστία αντίστασης (σ. 69). Και αυτή η μορφή αντίστασης,

σε μια περίοδο που η συγγραφέας ξεκαθαρίζει εξ αρχής ότι ενώ με μια τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να κλείσει και το κεφάλαιο της, αν γραφόταν είκοσι χρόνια πριν — δηλαδή πριν την επέλαση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης — πλέον καλείται να αναζητήσει με τη γραφή της ακόμη το πώς θα βρεθούν ασφαλέστερες διαδρομές για να σωθούν τα σώματα και οι ζωές, για να διατηρηθεί η επαφή, για να διατηρηθεί το δικαίωμα επιστροφής των σωμάτων στις οικογένειες μετά τα κρατικά εγκλήματα και για να καταστήσουμε ορατή την εν σώματι παρουσία μας στο δημόσιο χώρο, σε μια εποχή που τα σώματα φαίνονται να εξαϋλώνονται από τις ψηφιακές υποκειμενικότητες.

Και έτσι, το βιβλίο δεν έρχεται απλά να περιγράψει τον τόπο του εγκλήματος, τη θάλασσα της Μεσογείου, η οποία έχει μετατραπεί τα τελευταία χρόνια – ιδίως μετά το ξέσπασμα της λεγόμενης «προσφυγικής κρίσης» του 2015 – σε υγρό τάφο χιλιάδων σωμάτων μετά και το έγκλημα στην Πύλο (σ. 15), ούτε καν ότι ο ιμπεριαλισμός βασίζεται στη δολοφονική (κρατική) βία πάνω στα γυναικεία σώματα, ενώ οι ψηφιακές υποκειμενικότητες μάς αναδεικνύουν έναν άλλο πόλεμο, αλλά μάς προσφέρει κάτι πολύτιμο. Μας προσφέρει μια «ηθική διαρκούς αντίστασης» (σ. 57), φτάνοντας ακόμη και στην υπέρτατη «ύβρη»: προς την εξουσία-να μην υπακούς, χρησιμοποιώντας το σώμα σου. Αυτή η ύβρη μπορεί να εκφραστεί μέσα από την πράξη της αυτοκτονίας, της ανορεξίας ή της διαχείρισης του σώματός σου, των συναισθημάτων σου — να τολμάς να ορίσεις τον πυρήνα σου, επανακαθορίζοντας τα όρια σου. Το δικαίωμα να παραμείνουμε έξω και δημόσια και να μην μετατραπούμε σε γυμνή ζωή.

Με αυτό, η Λέκκα μας ανοίγει έναν κόσμο μέσα από το έργο της καθηγήτριας της Συνείδησης στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας, **Banu Bargu, Βιοκυριαρχία και νεκροαντίσταση**, όπου «η μίμηση της βίας επί του σώματος μπορεί να είναι η πηγή μετασχηματισμού του σώματος από το αντικείμενο του κράτους σε ένα όργανο εναντίον του» (σ. 62). Είναι σε αυτό το σημείο που εισέρχεται στο προσκήνιο η έννοια της **νεκροαντίστασης**. Όταν τα υποκείμενα δεν έχουν άλλα μέσα, το σώμα τους γίνεται το μοναδικό τους όπλο.

Η αντίσταση δεν έχει ως στόχο να εναγκαλιστεί τη γυμνή ζωή, αλλά να την ανατρέψει. Αυτή η ανατροπή δεν είναι απλά μια φυσική διαδικασία, αλλά μια πολιτική πράξη που στοχεύει στην αλλαγή, όπου το σώμα μπορεί να μετατραπεί στο μοναδικό όπλο και να θυσιαστεί για χάρη αυτού που αντιλαμβάνονται ως ζωή (σ. 63 & σ. 167),

Η Bargu μας δίνει πολύτιμα εργαλεία. Αναδεικνύει τη σχέση μεταξύ κυριαρχίας, εξουσίας και αντίστασης, εστιάζοντας στις θεωρίες του Μισέλ Φουκώ. Ο Φουκώ υποστηρίζει ότι η εξουσία και η αντίσταση είναι άρρηκτα συνδεδεμένες, με την αντίσταση να αναδύεται ως μια «σκιά» της εξουσίας.

Αυτή η σχέση δεν είναι απλώς αντιφατική, αλλά διαλεκτική, καθώς η αντίσταση διαμορφώνεται εντός και διαμέσου των σχέσεων εξουσίας. Η αντίσταση, ακόμα και αν είναι μη βίαιη, αντανακλά τα χαρακτηριστικά της κυριαρχίας και των τεχνολογιών βίας που αυτή αναπτύσσει.

Με την ανάπτυξη των πειθαρχικών καθεστώτων μάς θυμίζει η Barga, η τιμωρία μετατοπίζεται από τη δημόσια εξομολόγηση και την αιματηρή εκδίκηση προς τη φυλάκιση και την ψυχολογική υποταγή. Αυτό σημαίνει ότι η βία δεν εξαφανίζεται, αλλά αλλάζει μορφή, μετατρέποντας σε μια αόρατη και συνεχή βία που διαμορφώνει τα υποκείμενα μέσω της επιτήρησης, της μελέτης και του ελέγχου. Οι πειθαρχικοί μηχανισμοί περιορίζουν τη δυνατότητα αντίστασης, ιδίως της συλλογικής αντίστασης. Η εξατομίκευση και η απομόνωση των ατόμων εντός των θεσμών περιορίζουν τη δυνατότητα για συλλογική δράση, μετατρέποντας την αντίσταση σε μια πιο ατομική και λιγότερο ορατή μορφή (σ. 123).

«Μέσω αυτής της αόρατης και συνεχούς βίας, η πειθαρχία αναζητά να πλάσει την ψυχή: επιλέγοντας να αναστείλει την ελευθερία, επιχειρεί να κυριαρχήσει και να μετασχηματίσει το υποκείμενο σε ένα υπάκουο και «πειθήνιο» μέλος της κοινωνίας. Ο πειθαρχικός μηχανισμός επιβάλλει έναν «περίκλειστο και τεμαχισμένο χώρο, ο οποίος επιτηρείται απ' άκρου εις άκρον, όπου τα άτομα τοποθετούνται σε μια καθορισμένη θέση, όπου και οι παραμικρές κινήσεις ελέγχονται, όπου όλα τα συμβάντα καταγράφονται, ». Η μοναξιά», υποστηρίζει ο Foucault, «είναι η πρώτη προϋπόθεση για την ολική υπακοή». Η καθυπόταξη των ατόμων σε εξατομικευτικούς και πειθαρχικούς μηχανισμούς περιορίζει σημαντικά τη δυνατότητα αντίστασης, ιδίως της συλλογικής αντίστασης» (σ. 123).

Ωστόσο, ο Damiens, όπως μας θυμίζει η Barga, στο εμβληματικό έργο του Φουκώ *Επιτήρηση και Τιμωρία* (σ. 95), ο βασιλοκτόνος, δεν είναι απλώς ένας εγκληματίας, αλλά ένας πολιτικός στασιαστής. Η πράξη του δεν ήταν απλώς μια υπέρβαση του νόμου, αλλά μια άμεση πράξη ανταρσίας που στοχοποιούσε τόσο το φυσικό όσο και το φαντασιακό σώμα του βασιλιά. Η άρνησή του να ομολογήσει την ενοχή του, παρά το βασανιστήριο, αποτελεί μια μορφή ανυπακοής που συνεχίζει μέχρι το τέλος του και αυτή παραμένει ανάμεσά μας. Και με αυτό, για την Barga, η έννοια της **γυμνής ζωής**, όπως την ανέπτυξε ο Ιταλός φιλόσοφος και συγγραφέας Giorgio Agamben, είναι προβληματική. Η γυμνή ζωή θεωρείται ως το όριο μεταξύ ζωής και θανάτου, όπου τα υποκείμενα δεν μπορούν να εμπλακούν σε πολιτικές πράξεις πέραν της επιβίωσης. Αυτή η θεώρηση περιορίζει την αντίσταση σε μια παθητική κατάσταση, χωρίς να αναγνωρίζει τη δυναμική των υποκειμένων να μετασχηματίσουν τη γυμνή ζωή σε πολιτική δράση.

Η **νεκροαντίσταση** δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως αντίσταση της γυμνής ζωής, αλλά ως αντίσταση

στη γυμνή ζωή. Αυτή η διαφορά είναι κρίσιμη: η νεκροαντίσταση δεν αποσκοπεί να εναγκαλιστεί ή να ανατρέψει τη γυμνή ζωή, αλλά να αμφισβητήσει την ίδια τη δυνατότητα της κυριαρχίας να αναγάγει τη ζωή σε γυμνή ζωή.

Για να κατανοηθεί πλήρως η νεκροαντίσταση, είναι απαραίτητο να εξερευνηθούν οι ερμηνείες και οι αιτιολογήσεις των δρώντων. Αυτή η προσέγγιση απαιτεί την εξόρμηση στον κόσμο της αντίστασης, όπου οι δρώντες αναλαμβάνουν ενεργά τον έλεγχο των σωμάτων και των ζωών τους. Αυτή η διαδικασία δεν περιορίζεται στα όρια που επιβάλλουν οι σχέσεις εξουσίας — όπως το ράψιμο των χειλιών και των βλεφάρων τους ή οι απεργίες πείνας — αλλά αποτελεί μια προσπάθεια να ανακατασκευάσουν τη γυμνή ζωή ως μια μορφή πολιτικής δράσης και αντίστασης.

Μιας αντίστασης που για την **Mona Lilja** στο κεφάλαιο που ακολουθεί με τίτλο «**Επικίνδυνα σώματα, ύλη και συναισθήματα: δημόσιες συναθροίσεις και ενσώματη αντίσταση**» επεκτείνεται και στη δυναμική των **δημόσιων συναθροίσεων** και τη σχέση τους με την **αντίσταση**, τα **συναισθήματα** και την **ύλη**, εστιάζοντας στην **επιτελεστικότητα** των σωμάτων ως πολιτικών πρακτικών.

Η ανάλυση της καθηγήτριας με αντικείμενο την έρευνα για την ειρήνη στο Πανεπιστήμιο του Γκέτεμποργκ (Σουηδία) **Mona Lilja** βασίζεται σε θεωρητικά πλαίσια όπως η θεωρία της **επιτελεστικότητας** του Judith Butler, το οποίο στο έργο του *Notes toward a Performativity Theory of Assembly* (2015), συμπεριλαμβάνει όχι μόνο γλωσσικές επιτελεστικότητες, αλλά και συντονισμένες σωματικές επιτελεστικότητες. Αυτή η προσέγγιση προσδίδει νέες διαστάσεις στην κατανόηση της αντίστασης, ειδικά σε συνθήκες όπου τα σώματα συγκεντρώνονται για να αντισταθούν στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές και τις αδικίες.

Αυτή η επέκταση επιτρέπει την κατανόηση των δημόσιων συναθροίσεων ως μορφών πολιτικής δράσης, όπου τα σώματα δεν είναι απλώς παθητικά αντικείμενα, αλλά ενεργά υποκείμενα που δημιουργούν νέες πραγματικότητες μέσω της παρουσίας και της κινητικότητάς τους. Σε αυτό, τα συναισθήματα παίζουν κεντρικό ρόλο στις συναθροίσεις και την αντίσταση. Δεν είναι απλώς προσωπικές εμπειρίες, αλλά κοινωνικά φαινόμενα που κυκλοφορούν μεταξύ των σωμάτων, δημιουργώντας συλλογικότητα και ενισχύοντας την αντίσταση.

Ο θυμός, η απογοήτευση, η ελπίδα — ως συναισθήματα — μπορούν να ενώσουν τα άτομα και να τους ωθήσουν σε πολιτική δράση, ενώ η ύλη των σωμάτων και οι υλικές συνθήκες (π.χ. δρόμοι, πλατείες) αποτελούν βασικά στοιχεία των δημόσιων συναθροίσεων. Μέσω της παρουσίας τους στον δημόσιο χώρο, αυτά τα σώματα αποσταθεροποιούν την τάξη και τις νόρμες της κυρίαρχης εξουσίας, μέσω της κινητικότητάς τους, θέτοντας τις δυνατότητες διαφυγής όπως έρχονται να συμπληρώσουν και η

καθηγήτρια σπουδών Νεότητας στο Nottingham Trent University **Pam Alldred** και ο καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Χάντερσφιλντ **Nick J. Fox** στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου με τίτλο: «Νεανικά σώματα, εξουσία και αντίσταση: μια νέα υλιστική προσέγγιση».

Στο κείμενό τους, οι συγγραφείς εμβαθύνουν σε μια σύνθετη και πολυεπίπεδη ανάλυση των νεανικών σωμάτων, της κοινωνικής κατασκευής τους και της αλληλεπίδρασής τους με κοινωνικές δυνάμεις, ιδέες και πρακτικές. Ειδικότερα, εστιάζουν στην (νέο) υλιστική προσέγγιση, η οποία απορρίπτει τις παραδοσιακές δυϊστικές αντιλήψεις (όπως η διάκριση ανάμεσα σε φύση και πολιτισμό ή ανάμεσα σε υλικό και πνευματικό) και υπογραμμίζουν τη σχεσιακότητα και την ενδεχομενικότητα όλων των φαινομένων. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει μια πιο δυναμική και μικροπολιτική κατανόηση των κοινωνικών διαδικασιών, όπου η εξουσία και η αντίσταση δεν θεωρούνται ως σταθερές δομές, αλλά ως εφήμερα συμβάντα που παράγονται μέσα από συναρμογές σχέσεων, σωμάτων και ιδεών.

Ο νέος υλισμός, όπως τονίζουν οι συγγραφείς, απορρίπτει την ιεραρχική και δυϊστική κοινωνική οντολογία και υιοθετεί μια επίπεδη οντολογία, όπου όλα τα φαινόμενα (φυσικά, κοινωνικά, πολιτισμικά) θεωρούνται ως μέρος μιας συνεχούς ροής συμβάντων και σχέσεων. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει μια πιο ευέλικτη και δυναμική κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας, όπου η εξουσία και η αντίσταση δεν είναι σταθερές ή προκαθορισμένες, αλλά παράγονται συνεχώς μέσα από συναρμογές (assemblages) – δηλαδή μέσα από τη δυναμική αλληλεπίδραση διαφορετικών δυνάμεων, υλικών και σχέσεων.

Εν κατακλείδι, το βιβλίο της **Βάσιας Λέκκα** με τίτλο «**Αντι-Στάσεις Σωμάτων**» και το οποίο **κυκλοφόρησε τον Φεβρουάριο του 2025**, αποτελεί μια βαθιά, πολύτιμη και πολυσχιδή ανάλυση της σχέσης μεταξύ βίας, εξουσίας και αντιστάσεων σωμάτων. Δεν περιορίζεται στην περιγραφή της καταπίεσης και της βίας, ούτε σε μια απλή συλλογή κειμένων, αλλά έρχεται να μας προσφέρει μια θεωρία αντίστασης στην κοινωνιολογική θεωρία, κάνοντας μας συχνά να αναλογιστούμε τις διαχωριστικές γραμμές που χαράσσονται και επαναχαράσσονται μεταξύ των σωμάτων, ανακλύπτοντας με το ερώτημα: Εάν και με ποια μέσα μπορούμε άραγε να αντισταθούμε και να ανατρέψουμε αυτούς τους διαχωρισμούς και τις επιπτώσεις τους;

Αυτό το ερώτημα δεν είναι μόνο θεωρητικό, αλλά και πολιτικό, καθώς μας προτρέπει να αναγνωρίσουμε τις μορφές αντίστασης που ήδη υπάρχουν, ακόμη και στις πιο ακραίες και δύσκολες συνθήκες. Αναγνωρίζοντας πως, αν ο ιμπεριαλισμός βρυχάται στις μέρες μας, αυτό δεν οφείλεται στην ενδυνάμωσή του, αλλά στον **πολλαπλασιασμό των φυγών αντίστασης** που αναδύονται μέσα από τα ίδια μας τα σώματα: **έξω και στον δημόσιο χώρο**.